

**Stanowisko
Zarządu Śląskiego Związku Gmin i Powiatów
z dnia 31 marca 2023 r.**

w sprawie: **ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o referendum lokalnym**

Zarząd Śląskiego Związku Gmin i Powiatów reprezentujący 155 gmin i powiatów z obszaru województwa śląskiego stanowczo sprzeciwia się zmianom w ustawie o referendum lokalnym, które zostały uchwalone przez Sejm RP w dniu 9 marca 2023 r.

Ustawa o zmianie ustawy o referendum lokalnym wprowadza zasadnicze zmiany zasad przeprowadzania referendum lokalnego zarówno w odniesieniu do referendum tzw. merytorycznego, jak i w sprawie odwołania organów jednostki samorządu terytorialnego pochodzących z wyborów bezpośrednich. W szczególności fundamentalne zastrzeżenia należy podnieść w odniesieniu do zmian polegających na obniżeniu wymaganej dla ważności referendum liczby osób biorących w nim udział. Z przyjętej przez Sejm RP regulacji wynika przede wszystkim obniżenie o połowę (z 30% do 15%) minimalnej frekwencji w przypadku referendum merytorycznego, przy czym po zmianie frekwencja ta odnosi się również do referendum w sprawie odwołania organów stanowiących jst. Tak więc rada gminy lub powiatu albo sejmik województwa będzie mógł zostać odwołany głosami oddanymi jedynie przez 7,51% wyborców zarejestrowanych w danej jst! Natomiast w odniesieniu do organów wykonawczych pochodzących z wyborów próg ważności referendum również drastycznie obniżono, określając go jako: *liczba wyborców, którzy wzięli udział w tym referendum, stanowi co najmniej 3/5 liczby głosów oddanych w tych wyborach na odwoływany organ*, a więc będzie brana pod uwagę jedynie liczba osób głosujących w wyborach na danego kandydata (aktualnie jest to nie mniej niż 3/5 liczby biorących udział w wyborze odwoływanego organu). W naszej opinii przyjęte rozwiązanie jest konstytucyjnie horrendalne i wprost sprzeczne z podstawowymi zasadami demokracji. Rozwiązanie to jest szczególnie niebezpieczne w powiązaniu z przepisami określającymi na bardzo niskim poziomie wymaganą liczbę osób, które mogą wystąpić z inicjatywą w sprawie referendum (zmniejszenie z 10% na 5% mieszkańców gminy lub powiatu oraz zmniejszenie z 5% na 2,5% mieszkańców w przypadku województwa).

W tym wypadku niewielka, ale dobrze zorganizowana mniejszość (przy pasywnej postawie większości i poparciu mediów) jest w stanie przeforsować działania, które są całkowicie sprzeczne z interesem całej społeczności lokalnej, a także z realizowaną strategią rozwoju jst, budżetem, czy miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. Rozwiązanie to przy tym w sposób drastyczny uderza w zasadę rządów większości oraz zasadę demokracji przedstawicielskiej. Istotne znaczenie w tym kontekście posiada art. 169 ust. 1 Konstytucji RP, który stanowi, iż jst wykonują swoje zadania za pośrednictwem organów stanowiących i wykonawczych, z zastrzeżeniem brzmienia art. 170 Konstytucji.

Należy tutaj podkreślić, że demokracja przedstawicielska stwarza szansę na sprawowanie władzy z zachowaniem wymogów odpowiedzialności, racjonalności, efektywności i spójności zarządzania (z punktu widzenia aspektów formalno-prawnych oraz strategicznych, w tym

finansowych i przestrzennych itp.). Natomiast przewidziane przez ustawę rozwiązania stwarzają poważne ryzyko, że w efekcie działań niewielkich grup mieszkańców lub organizacji społecznych, reprezentujących interes partykularny będą podejmowane decyzje, które nie będą w interesie większości mieszkańców gminy czy powiatu i nie będą zapewniały spójności zarządzania sprawami lokalnymi. Może to mieć w rezultacie efekt antyrozwojowy.

Wprowadzane w tej formie próby poszerzenia udziału społeczności lokalnej w procesach decyzyjnych nie jest dobrym rozwiązaniem. Podkreślić należy, że rozwiązania włączające społeczność lokalną w procesy zarządzania (konsultacje społeczne, wysłuchania publiczne, obywatelska inicjatywa uchwałodawcza) funkcjonują już coraz powszechniej w wielu samorządach w Polsce na zasadzie oddolnej inicjatywy, odpowiadając lokalnym uwarunkowaniom. Naszym zdaniem, fakt ten pozwala na stwierdzenie, iż w sprawie tej nie są konieczne regulacje ustawowe, które wprowadza w niniejszym akcie ustawodawca, ale raczej promocja dobrych wzorców i praktyk. Rzeczywisty współudział mieszkańców w procesach decyzyjnych na szczeblu lokalnym nie wynika z deficytu ich uprawnień, lecz ze zbyt niskiego poziomu świadomości obywatelskiej, obejmującej wolę aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym.

Kierunek uchwalonych zmian pozwala na ocenę, iż ustawodawca dąży do dalszego osłabiania samorządu terytorialnego, oprócz mającego miejsce od kilku lat systematycznego ograniczania samodzielności finansowej jst (malejący udział dochodów własnych na rzecz subwencji i dotacji), również poprzez fundamentalne w swym znaczeniu zmiany formy rządów w samorządzie z przedstawicielskiej i większościowej na plebiscytną i mniejszościową. Uważamy, że to wybrani przedstawiciele mieszkańców, tworzący radę gminy / radę powiatu sprawują właściwą funkcję kontrolną nad bieżącą działalnością organów wykonawczych, a ich działalność podlega szerszej kontroli społecznej przy okazji kolejnych wyborów samorządowych.

Niedopuszczalne jest przy tym, iż zmiany o tak istotnym charakterze, mające *de facto* charakter zmian ustrojowych zostały wprowadzone bez uwzględnienia jakiegokolwiek dialogu społecznego, nie wspominając już o konsultacjach ze środowiskiem samorządowym. W związku z powyższym stanowczo opowiadamy się przeciwko wprowadzaniu w życie zmian w ustawie o referendum lokalnym uchwalonych przez Sejm RP w dniu 9 marca 2023 r.

Śląski Związek Gmin i Powiatów

Piotr Kuczera
Przewodniczący Związku